

SIYOSATSHUNOSLIKKA KIRISH

Turdiyev Bexruz Sobirovich

SIYOSATSHUNOSLIKKA KIRISH

B.S. Turdiyev

BIRINCHI QISM

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

TURDIYEV BEXRUZ SOBIROVICH

SIYOSATSHUNOSLIKKA KIRISH

1-qism

60310700 – Siyosatshunoslik bakalavriat yo‘nalishi
talabalari uchun

O‘quv-qo‘llanma

Toshkent – 2025

UO‘K 94(47)084.3(075)

KBK 67.1я73

T 38

Turdiyev, Bexruz Sobirovich

Siyosatshunoslikka kirish (I qism). O‘quv-qo‘llanma. B.S. Turdiyev. – T.: “Dimal” nashriyoti, 2025-y. – 316 b.

Mazkur o‘quv-qo‘llanma 60310700 – Siyosatshunoslik yo‘nalishi talabalari uchun mo‘ljallangan bo‘lib, siyosiy tizimlar, institutlar, madaniyat, demokratiya, xalqaro munosabatlar kabi muhim mavzularni qamrab olgan. Unda siyosiy nazariyalar, milliy va jahon siyosiy tajribasi, O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan siyosiy islohotlar chuqur tahlil qilingan. O‘quv-qo‘llanma nazariy va amaliy yondashuv asosida ishlab chiqilgan bo‘lib, talabalarning siyosiy fikrlash, siyosiy tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini egallashlari uchun xizmat qiladi.

Muallif:

B.S. Turdiyev – Buxoro davlat universiteti “Ijtimoiy-siyosiy fanlar” kafedrası professori, falsafa fanlari doktori (DSc).

Mas’ul muharrir:

Ergashev Ibodulla – siyosiy fanlar doktori, professor, Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti.

Taqrizchilar:

S.S. Raupov – tarix fanlari nomzodi, professor, Buxoro davlat universiteti;

F.M. Bafoyev – siyosiy fanlar nomzodi, dotsent, Buxoro muhandislik-texnologiya institute.

Ushbu o‘quv-qo‘llanma O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Buxoro davlat universitetining 2025-yil 7-iyuldagi 433-U-sonli buyrug‘iga asosan nashrga tavsiya etilgan. Qayd qilish raqami 433-03.

ISBN 978-9910-562-23-5

© B.S.Turdiyev, 2025
© “Dimal” nashriyoti, 2025

MUNDARIJA

Kirish	3
--------------	---

I MAVZU. SIYOSATSHUNOSLIKKA KIRISH FANINING PREDMETI, MAQSAD VA VAZIFALARI

1.1-§. Siyosatshunoslikka kirish fanining obyekti, predmeti, maqsadi va vazifalari	8
1.2-§. Siyosatning jamiyat hayoti sohalari bilan aloqadorligi va unga ta'siri	13
1.3-§. Siyosat to'g'risidagi fanlar, uning o'ziga xos xususiyatlari	16

II MAVZU. ILK SIYOSIY QARASHLAR VA NAZARIYALARNING PAYDO BO'LISHI HAMDA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

2.1-§. Qadimgi Sharq, Qadimgi Yunoniston va Rimdagi siyosiy fikrlar rivoji	24
---	----

III MAVZU. MUSTAQILLIK DAVRIDAGI SIYOSIY FANLAR RIVOJI

3.1-§. Mustaqillik davrida siyosiy fanlarda yangicha siyosiy g'oyalar hamda yondashuvlarga ehtiyojning paydo bo'lishi va uning zarurligi	99
3.2-§. Siyosatda umume'tirof etilgan milliy va umuminsoniy demokratik prinsiplarga asoslanishi	105
3.3-§. Totalitar rejim inqirozi. O'zbekistonda milliy davlatchilik asoslarining e'tirof etilishi va demokratik huquqiy davlat qurish maqsadlari	110
3.4-§. Mustaqillik va O'zbekistonda siyosatshunoslik fani shakllanishi va rivojlanishining yangi bosqichi	113

IV MAVZU. SIYOSIY NAZARIYALAR O'QUV FANI SIFATIDA. SIYOSIY TADQIQOTLAR METODOLOGIYASI VA UNING XARAKTERI

4.1-§. Siyosat nazariyasi – siyosiy g'oyalar, nazariyalar, ta'limotlar, konsepsiyalar va qadriyatlar haqidagi fan	117
4.2-§. Siyosat nazariyasida nazariya va amaliyot munosabati	118
4.3-§. Siyosiy tadqiqotlar metodologiyasi va uning o'ziga xos xususiyatlari	121

V MAVZU. SIYOSIY HOKIMIYAT, UNING SUBSTANSIONAL XUSUSIYATLARI VA KO‘RINISHLARI

5.1-§. Hokimiyat tushunchasi va uning universal xarakteri.....	133
5.2-§. Siyosiy hokimiyat va uning o‘ziga xos xususiyatlari	136
5.3-§. Kratologiya – hokimiyat haqidagi fan.....	137
5.4-§. M.Veberning hokimiyat nazariyasi	140
5.5-§. Siyosiy hokimiyat ko‘rinishlari. Siyosiy hokimiyat legitimligi va samaradorligi.....	146

VI MAVZU: JAMIYATNING SIYOSIY TIZIMI TUSHUNCHASI VA TUZILISHI. SIYOSIY TIZIM VA SIYOSIY REJIM

6.1-§. Jamiyatning siyosiy tizimi tushunchasi ma’no-mazmuni. Siyosiy tizimning tuzilishi	157
6.2-§. Siyosiy rejim tushunchasi ma’no-mazmuni. Siyosiy rejimning asosiy tiplari	159
6.3-§. Totalitarizm siyosiy rejim ekanligi	161

VII MAVZU. SIYOSIY INSTITUTLAR VA JARAYONLAR

7.1-§. Siyosiy institut va jarayonlar tushunchasi ma’no-mazmuni. Siyosiy jarayonlarning tuzilishi	172
7.2-§. Davlat siyosiy institut ekanligi va uning tuzilishi. O‘zbekistonda davlat - bosh islohotchi	175
7.3-§. Siyosiy partiyalar. Partiyalarning paydo bo‘lishi va shakllanishi. Partiyalarning turlari	178
7.4-§. O‘zbekistonda ko‘p partiyaviylik tizimining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari	183

VIII MAVZU: DEMOKRATIK ERKIN SAYLOVLAR VA TEXNOLOGIYALAR

8.1-§. Saylov – demokratiya ko‘zgusi. Saylov va uning turlari.....	197
8.2-§. Demokratik jamiyatda saylov, uning amalga oshirish prinsiplari. Saylov jarayonining asosiy bosqichlari	204
8.3-§. Saylov jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish. Elektron va masofaviy saylov texnologiyalarining qo‘llanishi.....	209
8.4-§. Siyosiy texnologiyalar tushunchasi, tuzilishi va turlari. PR-texnologiyalar	214
8.5-§. O‘zbekistonda saylovlar va uning huquqiy asoslari. Saylov kodeksi.....	226

IX MAVZU. ZAMONAVIY DEMOKRATIYA VA UNING YO‘NALISHLARI

9.1-§. Demokratiya tushunchasi ma’no-mazmuni.	
Demokratiyaning tarixiy shakllari va ko‘rinishlari	230
9.2-§. Liberal demokratiya va uning o‘ziga xos xususiyatlari.	
Zamonaviy demokratiya. Demokratiya milliy va umuminsoniy qadriyat ekanligi	235
9.3-§. Demokratiya to‘g‘risidagi nazariyalar va qarashlar.	
Demokratiya “to‘lqin”lari nazariyasi	242
9.4-§. “Xalq davlat idoralariga emas, davlat idoralari xalqqa xizmat qilishi kerak” tamoyili muhim demokratik prinsip ekanligi	246

X MAVZU. SIYOSIY MADANIYAT VA UNING TIPOLOGIYASI

10.1-§. “Siyosiy madaniyat” tushunchasi, ma’no-mazmuni.....	261
10.2-§. Siyosiy madaniyatning tuzilishi.	
Siyosiy madaniyatning funksiyalari	262
10.3-§. Siyosiy madaniyatning darajalari va tarkibiy elementlari.	
Jamiyat siyosiy madaniyati shakllanishining subyektlari	265
“Siyosatshunoslikka kirish” fanidan test savollari.....	271
Glossariylar.....	296
Foydalanilgan adabiyotlar	301

TURDIYEV BEXRUZ SOBIROVICH

SIYOSATSHUNOSLIKKA KIRISH

1-qism

O‘quv-qo‘llanma

Muharrir: M.Talipova

Musahhih: N.Niyazova

Kompyuterda tayyorlovchi: B.Haydarov

Bosishga ruxsat etildi: 13.07.2025-yil
Bichimi 60x84 ^{1/16}. «Times New Roman»
garniturada raqamli bosma usulda chop etildi.
Shartli bosma tabog'i 19,75. Nashr.h.t. 15.2
Adadi 30. Buyurtma № 13-07/024
Tel: (99) 865 24 11; (94) 640 24 11

“Dimal” MCHJ nashriyoti, 100071,
Toshkent, Huvaydo ko‘ch. 2A-25.

«IMPRESS MEDIA» MChJ bosmaxonasida chop etildi.
Toshkent shahri, Qushbegi ko‘chasi, 6-uy.